

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BERDAQ NOMIDAGI QORAQALPOQ DAVLAT UNIVERSITETI



“TASDIQLAYMAN”

QODU rektori

A.Reymov

2023 yil “ ”

60320200 – AXBOROT XIZMATI VA JAMOATCHILIK BILAN
ALOQALAR BAKALAVRIAT TA'LIM YO'NALISHI BO'YICHA IJODIY
(KASBIY) IMTIHONLAR DASTURI VA BAHOLASH MEZONI

Nukus – 2023

Dúzgenler: J.Marziyev – QMU jurnalistika kafedrası başlığı, filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktorı, docent

H.Atajanov – QMU jurnalistika kafedrası docenti, filologiya ilimleriniñ kandidatu

Q.Qálekeev – Ózbekistan mámleketlik Kòrkem òner institutu Nòkis filiali, filologiya ilimleri kandidatu.

Pikir bildiriwshiler: Q. Esebaev – Qaraqalpaqstan xabar agentliginiñ bas redaktoru, Mehnat shuhrati ordeniniñ iyesi.

D.Bekbawliev – QMU Jurnalistika kafedrası docenti, tariyx ilimleriniñ kandidatu

Kirisiw

60320200 – Málimleme xızmeti hám jámiyetshilik penen baylanıslar tálım baǵdarında dóretiwshilik imtixan ótkeriwden maqset, abituriente usı tarawda talap etiletuǵın dóretiwshilik uqıbı, erkin pikirlew sheberligi, dálillew hám juwmaq shıǵarıw sıyaqlı sıpatlarǵa iye bolıwı hám de onıń dúnyaqarası hám pikirlew sheńberin anıqlawdan ibarat. Dóretiwshilik imtixanı waqıtında abiturientlerdiń tómendegi táreplerine itibar qaratıladı:

- Jurnalistikaǵa qızıǵıwı;
- Dóretiwshilik uqıbı;
- Kúnniń áhmiyetli xabarlarınń jarıtılıwın bahalay alıwı;
- Pikirlew dárejesi;
- Jámiyetshilik penen baylanıslar tarawı boyınsha túsiniǵı;
- Usı tarawdı tańlaw sebepleri;
- Málimleme xızmeti hám PR tarawı qánigesi bolıwǵa talapshańlıǵı;
- Taraw boyınsha tájiriybesi;
- Jazba hám awızeki sawatlılıq dárejesi;
- Social tarmaqlarda qay dárejede belsendiligi;
- Jazba hám awızeki baylanısqa talapshańlıǵı.

Dóretiwshilik imtixannıń dúzilisi

Dóretiwshilik imtixan 2 basqısha ótkeriledi.

Birinshi basqısh abiturientlerdiń málimleme xızmetleri hám PR tarawına qızıǵıw dárejesi, dóretiwshilik uqıbı hám dúnyaqarasın bahalaw boyınsha awızeki sáwbet bolıp, tómendegi tártipte ótkeriledi:

– abiturienttiń ǵalaba xabar quralları hám de social tarmaqlarda járiyalanǵan, efirge uzatılǵan, baspada shıǵarılǵan jurnalistik (publicistik) materialları, sociallıq áhmiyetke iye postlar komissiya aǵzaları tárepinen úyrenilip shıǵıladı. Maqalalarda yamasa postlarda jarıtılǵan temalardıń tariyxı yamasa aktuallıǵı tárepinen abiturient penen sáwbet ótkeriledi. Sáwbet dawamında maqala yamasa post jazılıwına sebep bolǵan waqıya-hádiyse analiz etiledi hám de abiturienttiń dúnyaqarası, qızıǵıwshılıqları, kimler menen sáwbet ótkergenligi anıqlanadı;

– ǵalaba xabar quralları hám de social tarmaqlardan sorawlar beriledi;

– Elimizde hám jer júzinde bolıp atırǵan sońǵı jańalıqlar, mámleketimizde ámelge asırılıp atırǵan isler, reformalar boyınsha sorawlar beriw arqalı abiturienttiń siyasiy, ekonomikalıq, sociallıq, ruwxıy-aǵartıwshılıq hám de basqa tarawlardagı ózgerislerden xabardarlıq dárejesi anıqlanadı;

– kórkem-ádebiy, publicistikalıq hám jurnalistik dóretiwshilik úlgeri, usı taraw wákilleri, jazıwshı-shayırlar, dóretiwshi insanlar dóretiwshiligi, sońǵı dáwirlerde jaratılǵan ádebiyatlar haqqında sorawlar beriw arqalı abiturienttiń kórkem-óner, ádebiyat, publicistika hám de jurnalistika tarawlarındaǵı bilimleri bahalanadı;

– sáwbet dawamında málimleme xızmeti hám pablik rileyshnz (jámiyetshilik penen baylanıslar) tarawına tiyisli sorawlar beriledi hám sol tárizde abiturienttiń bul tarawdan xabardarlılıq dárejesi belgilenedi. Sonday-aq, abiturienttiń ózara baylanısqa kirisiwshenligi, keleshek rejeleri, oratorlıq uqıbı, pikirdi obrazlı súwretlewi qusaǵan pazıyetleri anıqlanadı.

Awızeki sáwbet dawamında sorawǵa usınıs etiletuǵın úlgedegi sorawlar:

1. Málimleme xızmeti hám jámiyetshilik penen baylanıslar degende neni túsinesiz?
2. Ne ushın Málimleme xızmeti hám jámiyetshilik penen baylanıslar tarawına qızıǵasız?

3. Ǵalaba xabar qurallarında shıǵıp turasız ba? Dáslepki jumısıńız qanday?
4. Ózińizge eń unaǵan temańız qanday? Qanday temalardı kóterip ǴXQlarında yamasa social tarmaqlarda alıp shıǵıwdı qáleysiz?
5. ǴXQ degende neni túsinesiz?
6. “Feyk” ne, “Informaciya ásiri” haqqındaǵı túsiniǵińiz?
7. Aralboyında ámelge asırılıp atırılǵan islerden qanshelli xabardarsız?
8. Xalıq penen baylanıs ornatıwda málimleme xızmetleri hám baspasóz xatkerleriniń ornı haqqında qanday pikirdesiz?
9. Qaysı dóretiwshiniń (jurnalist yamasa blogger) jumısları sizge unaydı?
10. Qaraqalpaqstanda qanday tájiriybeli jurnalistlerdi bilesiz?
11. Ózbekstanda qaysı jurnalist yamasa bloggerdiń jumısların unatasız?
12. Qaysı ǴXQ sizińshe belsendi?
13. “Sóz erkinligi” degende neni túsinesiz?
14. Media tur ne?
15. Jurnalistlerdi akkreditaciyalaw ne ushın kerek? Akkreditaciya ne?
16. Jámiyetshilik penen baylanıslar ne? PR-men kim?
17. Brifing ne?
18. Brifing menen baspasóz anjumanı parqı nede?
19. Baspasóz xatkeri kim?
20. Málimleme xızmeti menen baspasóz xızmetiniń parqı barma?
21. Siziń pikirinizshe, elimizde qaysı shólkemniń málimleme xızmeti belsendi?
22. Siziń pikirinizshe, jurnalist qanday jeke sıpatlarǵa iye bolıwı kerek?
23. Universitette oqıwdan nelerdi kútip atırsız?
24. Blogger menen jurnalisttiń parqı nede?
25. Social tarmaq tásirsheń be yamasa ǴXQ?
26. Jurnalist qanday qásiyetlerge iye bolıwı kerek?
27. Sizińshe, jurnalistikada waqıt norması ne menen ólshenedi? (Jurnalistikada waqıttıń áhmiyeti qanday?)
28. Mámleketlik hám xojalıq organları málimleme xızmetleri bildirilgen sın pikirge qanday múnásebette bolıwı kerek dep oylaysız?
29. Sın pikirge rásmiy múnásebet qanday bildiriliwi kerek?
30. Baspasóz anjumanında moderator qanday ról atqaradı?
31. Onlayn jurnalistikaniń áhmiyeti nede?
32. Jurnalistika kásip pe, talant pa yamasa dóretiwshilik pe? Juwabıńızdı bayanlap ótiń.
33. Jurtımızdaǵı shayır hám jazıwshılardan kimlerdi tanıysız? Olardıń dóretiwshiliginde neler itibarınızdı tartadı, qay táreplerin unatasız?
34. Negativ xabar ne ushın tez tarqaladı?
35. Sarı baspasóz ne?
36. Jurnalist etikası degende nelerdi túsinesiz?
37. PRdiń kompaniyalar rawajlanıwındaǵı ornı nede dep oylaysız?
38. Brend degende nelerdi túsinesiz?
39. Eń súyip oqıytuǵın jazıwshı yáki shayıńız?
40. Aqırǵı oqılǵan kitabıńız?
41. Sociallıq tarmaqlarǵa múnásebetińiz qanday? Olardan paydalanıwda bir kúnde qansha waqıt sarıplaysız hám qanday maqsetlerde? (qosımsha soraw)
42. PRdan basqa jáne qaysı taraw siz ushın qızıq? (qosımsha soraw)

43. Qandayda bir shólkemdi reklama qılatuǵın reklama-uran (slogan) oylap taba alasız ba?

44. Kopirayting degende neni túsinesiz?

45. SMM ne?

46. “Janr” degende neni túsinesiz?

Ekinshi basqısh dóretiwshilik jazba jumısı formasında tómendegi tártipte ámelge asırıladı:

– dóretiwshilik jazba jumısı temaları házirgi kúngi áhmiyetli sociallıq-siyasiy, ádebiy-tarixiy, ruwxıy-aǵartıwshılıq, etikalıq, watansúyiwshilik hám basqa aktual máselelerge baǵıshlanǵan hám de jurnalistik ózgesheliklerge baǵdarlanǵan hám abiturienttiń dóretiwshilik imkaniyatların ashıp beriwge qaratılǵan bolıwı názerde tutiladı hám pán boyınsha imtixan komissiya aǵzaları tárepinen dúziledi. Temalar joqarı bilimlendiriw mákemesi qabıllaw komissiyasınıń baslıǵı tárepinen tastıyqlanadı hám de mórlengen arnawlı konvertte qatań esabat hújjetleri retinde saqlanadı;

– qabıllaw komissiyası baslıǵı yamasa onıń tapsırması menen baslıq orınbasarı dóretiwshilik jazba jumısı baslanbasınan 20 minut aldın pán boyınsha imtixan komissiyasınıń baslıǵına dóretiwshilik jazba jumısı temaları salınǵan konvertlerdi tapsıradı hám pán boyınsha komissiya aǵzaların imtixan tapsırıwshı toparlarǵa bólip shıǵadı;

– dóretiwshilik jazba jumısı ótkeriliwi ushın 3 astronomik saat waqıt belgilenedi;

– dóretiwshilik jazba jumısı betleri mórlengen 12 betli dápterge jazıladı, shınıǵıw ushın da betleri mórlengen qaǵazlar beriledi. Dóretiwshilik jazba jumısı jazılǵan dápter hám qaǵazlarda jazba jumısı avtorın bildiriwshi, shártli belgiler qoyılıwına jol qoyılmaıdı;

– dóretiwshilik jazba jumısınıń kólemi 5 betten 10 betke shekem etip belgilenedi;

– dóretiwshilik jazba jumısı ushın belgilengen waqıt tamamlanǵannan soń, jazba jumısı shınıǵıw qaǵazları menen birgelikte jıynap alınadı hám juwaplı xatker yamasa onıń orınbasarına tapsırıladı;

– juwaplı xatker yamasa onıń orınbasarı jazba jumıslarǵa shifrlengen belgi qoyıp, pán boyınsha imtixan komissiyası baslıǵına tekseriw ushın tapsıradı;

– jazba jumısları tek ǵana joqarı oqıw ornı imaratında hám pán boyınsha imtixan komissiyası aǵzaları tárepinen tekseriledi;

– tekserilgen dóretiwshilik jazba jumıslar qoyılǵan balları hám tekseriwshilerdiń qol tańbaları menen qabıllaw komissiyasınıń juwaplı xatkeri yamasa onıń orınbasarına tapsırıladı;

– juwaplı xatker yamasa onıń orınbasarı jazba jumıslardı deshifrovka etip, imtixan dizim qaǵazına abiturientlerdiń familiyaları hám alǵan balların kirgizedi;

– dóretiwshilik jazba jumısına tómendegi jónelislerden kelip shıǵıp temalar belgilenedi: sociallıq-siyasiy, ruwxıy-aǵartıwshılıq, watansúyiwshilik, milliy maqtanış hám salamat turmıs tárizi;

– dóretiwshilik imtixan nátiyjeleri eki kúnnen soń daǵazalanadı.

Dóretiwshilik imtixanın bahalaw kriteriyaları

Dóretiwshilik imtixan birden-bir kóp ballı bahalaw sisteması boyınsha bahalanadı.

Dóretiwshilik imtixanında toplaw múmkin bolǵan maksimal ball muǵdarı 93 ball.

Dóretiwshilik imtixanınıń birinshi basqış, yaǵnıy awızeki sáwbet dawamında

soraw-juwaptı bahalaw ushın dóretiwshilik imtixanğa ajratılğan maksimal balldıń 33,3 payız, yaǵnıy 31 ball belgilenedi.

Dóretiwshilik imtixanınıń ekinshi basqış, yaǵnıy dóretiwshilik jazba jumısın bahalaw ushın ajratılğan maksimal balldıń 66,6 payız, yaǵnıy 62 ball belgilenedi.

Awızeki sáwbetti bahalaw kriteriyası
Awızeki sáwbette 0 – 31 ballğa shekem qoyıw múmkin.

№	Ball qoyıw kriteriyası:	ballar
1.	Jurnalistika, PR hám GXQ haqqındaǵı kóz-qarası júzeki, tolıq bilimi joq, abiturienttiń pikirlewı sayız, GXQda járiyalanǵan materialları joq, biraq jurnalist bolıwǵa qálewı kúshli.	0 – 6 ball
2.	Jurnalistika, PR hám GXQ tarawı haqqında az ǵana túsiniǵı bar, kásipke qızıǵıwshılıǵı bir-eki aylıq emes, ayırım jurnalistlerdi tanıydı, GXQda járiyalanǵan 1-3 kishi kólemdegi materialı bar.	7 – 13 ball
3.	Jurnalistika, PR hám GXQ tarawına 1-2 jıldan berli qızıǵadı, kásip haqqında kóz-qarası jaqsı, GXQnıń hárdayım gúzetip baradı, 5-7 járiyalanǵan materialları bar, 8-10 jurnalistti tanıydı, olardıń dóretiwshiligine sholıw jasay aladı.	14 – 19 ball
4.	Jurnalistika, PR hám GXQ tarawına kóp jıllardan berli qızıǵadı, jurnalistikanıń jámiyetkegi ornın tereń túsinedi, GXQnı jaqsı biledi, kóp jurnalistlerdi tanıydı hám olardıń dóretiwshiligine jeterli baha bere aladı, 10-20 járiyalanǵan materialları bar.	20 – 25 ball
5.	Jurnalistika, PR hám GXQ tarawına balalıǵınan baslap qızıǵadı 5-6-klasınan baslap GXQ menen islesedi, redakciyaǵa kóp márte bargan, málimleme xızmetleri iskerligi, maqset hám wazıypaları menen tanıs, PR tarawınıń jámiyetkegi ornı hám róline tereń analiz jasay aladı, bir qatar jurnalistlerdi tanıydı hám de olardıń dóretiwshiligine xarakteristika bere aladı, járiyalanǵan materialları 20 dan aslam.	26 – 31 ball

Dóretiwshilik jazba jumısın bahalaw kriteriyası: (ballar muǵdarı – 0 – 62 ball)

№	Ball qoyıw kriteriyası:	ballar
1.	10 nan aslam orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qátelerge jol qoyılǵan.	ball
2.	Jazba jumısı tema boyınsha jazılmaǵan.	0 ball
3.	Temanı ashıp beriwı sayız, abiturienttiń pikirlewı júzeki, jurnalistikanı túsiniwi tereń emes, jazba jumısı logikalıq jaqtan bos, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleriniń sanı 10 ǵa shekem.	1–8 ball
4.	Tema biraz ashıp berilgen, abiturienttiń pikirlewı ortashadan tómenirek, jurnalistikanı jaqsı túsınbeydi, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleriniń sanı 8-9 ǵa shekem.	9–16 ball
5.	Tema ortasha ashıp berilgen, abiturienttiń dúnyaqarası keń emes, pikirlewı biraz sayız, jurnalistikanıń rólin ortasha túsinedi, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleriniń sanı 6-7 ge shekem.	17–25 ball
6.	Tema ortashadan joqarılaw ashıp berilgen, abiturienttiń dúnyaqarası	26–33 ball

	tarlaw, biraq jurnalistikanın jámiyetgei rólin túsinedi, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleriniń sanı 4-5 ke shekem.	
7.	Tema salıstırmaı jaqsı ashıp berilgen, abiturienttiń dúnyaqarası jaman emes, jurnalistikanın tutqan róline jaqsı baha bere aladı, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleriniń sanı 2-3.	34–42 ball
8.	Tema jaqsı ashıp berilgen, abiturienttiń dúnyaqarası keń jurnalistikanın tutqan rólin jaqsı túsinedi hám oǵan baha bere aladı, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleriniń sanı 1.	43–52 ball
9.	Tema tereń ashıp berilgen, abiturienttiń dúnyaqarası tereń hám jeterli dárejede, jurnalistikanın tutqan róline jaqsı baha bere aladı, orfografiyalıq, irkilis belgileri menen baylanıslı bolǵan hám stillik qáteleri joq.	53–62 ball

Dóretiwshilik imtixanı basqıshlarında toplanǵan ballar ulıwmalastırılıp, birden-bir ball sıpatında dizimge kirgiziledi. Dizimge alıw qaǵazı belgilengen tártipte rásmiylestirilip, juwaplı xatker yamasa onıń orınbasarına usınıladı.

Dóretiwshilik imtixanı nátiyjelerin apellyaciyaǵa beriw tártibi

Dóretiwshilik imtixanı basqıshları nátiyjeleri boyınsha apellyaciyaǵa arzalar tek ǵana imtixan basqıshları nátiyjeleri járiyalanǵannan baslap **24 saat dawamında** qabıllanadı.

Shaǵım mazmunında tek ǵana óziniń dóretiwshilik jumısı hám balları haqqındaǵı shaǵım arzası kórip shıǵıladı. Biraq, basqa abiturientlerdiń dóretiwshilik jumısları hám balları haqqında jazılǵan shaǵım arzası qabıllanbaydı.

Dóretiwshilik jazba jumısı jazılǵan dápter rásmiy hújjet sıpatında belgilengen múddetke shekem saqlanadı. Olardan jeke mápi ushın nusqa alıw, súwretke túsiriw hám imtixan bolıp atırǵan jerden alıp shıǵıp ketiw múmkin emes. Apellyaciya beriw waqtında abiturientke qosımsha soraw beriwge ruxsat etilmeydi.

Dóretiwshilik imtixanında alınǵan bahanı ózgertiw tek ǵana pán boyınsha komissiyanıń razılıǵı menen apellyaciya bergen abiturient qatnasıwında joqarı oqıw ornı qabıllaw komissiyasınıń qararı menen ámelge asırıladı.

Dóretiwshilik imtixanınıń awızeki sáwbet nátiyjeleri apellyaciya qayta kórip shıǵılmaydı.

Dóretiwshilik imtixanın ótkeriwge shekem apellyaciyaǵa arza beriw hám onı kórip shıǵıw tártipleri abiturientlerge tiyisli tártipte jetkeriledi.

Usimis etiletuġın ádebiyatlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T., “O‘zbekiston”, 2019.
2. 2017 – 2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar Strategiyasi. // <https://www.lex.uz> 7.02.2017.
3. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T., “O‘zbekiston”, 2016.
4. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T., “O‘zbekiston”, 2017.
5. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T., “O‘zbekiston”, 2017.
6. Mirziyoev Sh.M. Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga // “Xalq so‘zi” gazetasi 2018 yil 27 iyun.
7. Mirziyoev Sh.M. BMT Inson huquqlari bo‘yicha kengashining 46-sessiyasidagi nutqi. 2021 yil 22 fevral.
8. Blek S. Vvedenie v pablik rileyshnz. – M., “Feniks”, 1998.
9. Do‘stmuhammad X. Jurnalist bo‘lmoqchimisiz? – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2001.
10. Jabborov Sh. O‘zbekistonda kim yaxshi yashaydi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2012.
11. Toshev F. Jurnalistning noni qattiq. – Toshkent, 2009.
12. Nishonova G., Shukurova G., Qosimova N. va boshq. Zamonaviy media muhitda RR-xizmatlar. J.VIII. – T., “O‘zbekiston”, NMIU, 2019. 512-b.
13. Qosimova N. Axborot xizmatlari uchun amaliy qo‘llanma: jamoatchilik bilan samarali muloqot. – T., “BAKTRIYA PRESS”, 2014.
14. Muminov F. Pablik rileyshnz: istoriya i teoriya. T.: Ijod dunyosi, 2004, 32-b.
15. 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida <https://lex.uz/docs/5841063>
16. Ommaviy axborot vositalari mustaqilligini ta‘minlash hamda davlat organlari va tashkilotlari axborot xizmatlari faoliyatini rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida <https://lex.uz/docs/4390513>.
17. Атажанов Ҳ.А., Марзияев Ж.К., Қиличов Н.Р. Баспасөз типологиясы. О‘quv-uslubiy qo‘llanma. – Toshkent. Navoiy universiteti. 2018. 80 bet.